

RADA FUNDACJI

Hallna Bortnowska-Dąbrowska   Marek Antoni Nowicki
Jerzy Ciemniewski   Teresa Romer
Janusz Grzelak   Mirosław Wyrzykowski
Michał Nawrocki

ZARZĄD FUNDACJI

Prezes: Danuta Przywara
Wiceprezes: Maciej Nowicki
Sekretarz: Piotr Kładoczny
Skarbnik: Elżbieta Czyż
Członek Zarządu: Janina A. Kłosowska

Warszawa, dn. 16 czerwca 2016 r.

12.10./2016/BEZD/API

Szanowna Pani
Beata Szydło
Prezes Rady Ministrów
Kancelaria Prezesa Rady Ministrów
Al. Ujazdowskie 1/3
00-583 Warszawa

P E T Y C J A

Helsińska Fundacja Praw Człowieka (dalej: HFPC) w drodze niniejszej petycji złożonej w interesie publicznym¹, pragnie zwrócić Pani Premier uwagę na jeden z problemów, z jakim mierzą się osoby znajdujące się w kryzysie bezdomności.

Z docierających do HFPC informacji wynika, że osoby te napotykają na istotną przeszkodę uniemożliwiającą im uzyskiwanie świadczeń z zakresu pomocy społecznej, w tym w szczególności zasiłku na opłacenie składki na ubezpieczenie zdrowotne. Przeszkodą tą jest brak możliwości przeprowadzenia z nimi tzw. wywiadu środowiskowego stanowiącego niezbędny warunek przyznania rzeczonych świadczeń.

Mając powyższe na uwadze zwracamy się z uprzejmą prośbą o pilną interwencję rządu w celu uregulowania sposobu przeprowadzania wywiadu środowiskowego w stosunku do osób doświadczających bezdomności nieprzebywających w schroniskach dla osób bezdomnych.

U Z A S A D N I E N I E

Zgodnie z art. 107 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej² wywiad środowiskowy ma na celu ustalenie sytuacji osobistej, rodzinnej, dochodowej i majątkowej osoby korzystającej ze świadczeń z pomocy społecznej. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 czerwca 2012 r. w § 2 ust. 3 doprecyzowuje, że „wywiad przeprowadza się w miejscu zamieszkania osoby lub rodziny albo w miejscu ich pobytu”³.

¹ Na podstawie art. 2 ust. 2 pkt 1 ustawy z 11 lipca 2014 r. o petycjach, Dz. U. z 2014, poz. 1195.

² Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz.U.2015.163 j.t

³ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 czerwca 2012 r. w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego, Dz. U. z 2012, poz. 712.

Przepis ten nie budzi większych wątpliwości w przypadku większości beneficjentów pomocy społecznej. Inaczej rzecz ma się jednak w sytuacji osób bezdomnych nieposiadających *ex definitione* miejsca zamieszkania. Zgodnie z powyższym przepisem wywiad należałoby przeprowadzić w miejscu ich pobytu. Z docierających do HFPC informacji wynika, że pojęcie „miejsca pobytu” jest różnie interpretowane. Niektóre z ośrodków pomocy społecznej przeprowadzają wywiad na miejscu, w ośrodku, uznając go za aktualne miejsce przebywania osoby bezdomnej. Część ośrodków domaga się jednak wskazania konkretnego adresu, pod którym dana osoba przebywa. W sytuacji, gdy osoba przebywa w schronisku dla bezdomnych, podanie takiego adresu nie stanowi problemu. Problem pojawia się, gdy dana osoba nie jest w stanie wskazać żadnego adresu. W stosunku do jednego z klientów HFPC ośrodek pomocy społecznej stwierdził, że „w sytuacji, gdy nie podaje Pan miejsca pobytu deklarując przebywanie w okolicy i spanie w krzakach nad Wisłą i parkach nie można ustalić faktycznego miejsca Pana zamieszkania i pobytu, a tym samym przeprowadzić wywiadu środowiskowego i rozpatrzyć Pana ewentualną prośbę i przyznanie pomocy finansowej”. Podobnie rzecz ma się z osobami „zamieszkującymi” pustostany etc.

Rygorystyczna interpretacja wskazanego przepisu dokonywana przez część urzędów, w myśl której bezdomny musi wskazać adres, pod którym można przeprowadzić wywiad środowiskowy, doprowadziła w jednej ze spraw, które trafiły do HFPC do przerwania leczenia ciężko chorego bezdomnego, stanowiąc zagrożenie dla jego zdrowia lub życia.

HFPC zwraca się zatem o interwencję rządu w celu uregulowania sposobu przeprowadzania wywiadu środowiskowego w stosunku do osób bezdomnych. Pragniemy zauważyć, że istnieją inne sposoby weryfikacji informacji o sytuacji osobistej, rodzinnej, dochodowej i majątkowej osób bezdomnych, które mogą być zastosowane w stosunku do osób, które nie posiadają miejsca zamieszkania oraz nie mają stałego miejsca pobytu. Warto pamiętać, że Konstytucja RP w art. 30 nakłada na organy władzy publicznej obowiązek poszanowania i ochrony godności każdego człowieka, a zatem także człowieka znajdującego się w kryzysie bezdomności.

W jednym z orzeczeń Trybunał Konstytucyjny zwrócił uwagę, że „będąc źródłem praw i wolności jednostki, pojęcie godności determinuje sposób ich rozumienia i urzeczywistnienia przez państwo. Zakaz naruszania godności człowieka ma charakter bezwzględny i dotyczy wszystkich. Natomiast obowiązek poszanowania i ochrony godności nałożony został na władze publiczne państwa. W konsekwencji wszelkie działania władz publicznych powinny z jednej strony uwzględniać istnienie pewnej sfery autonomii, w ramach której człowiek może się w pełni realizować społecznie, a z drugiej działania te nie mogą prowadzić do tworzenia sytuacji prawnych lub faktycznych odbierających jednostce poczucie godności⁴”. Sytuacja, w której jednostka nie może uzyskać świadczeń gwarantujących jej przeżycie z uwagi na możliwe do pokonania trudności w przeprowadzeniu wywiadu środowiskowego, zdaje się być taką właśnie sytuacją odbierającą jednostce poczucie godności.

Zwracając uwagę na ten konkretny problem pragniemy także przypomnieć o wynikającym z art. 75 Konstytucji RP oraz wiążących Polskę umów międzynarodowych z zakresu praw

---

⁴ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 kwietnia 2001 r., sygn. K. 11/00.

i wolności jednostki obowiązku władz publicznych podejmowania działań zmierzających do przeciwdziałania bezdomności. W tym kontekście HFPC pragnie zwrócić uwagę Pani Premier na opublikowany ostatnio raport Specjalnego Sprawozdawcy Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Prawa do Odpowiedniego Mieszkania, jako Elementu Prawa do Odpowiedniego Poziomu Życia i Wolności od Dyskryminacji, w którym dokonano podsumowania istniejących standardów ochrony praw człowieka osób znajdujących się w kryzysie bezdomności⁵.

W raporcie tym Specjalny Sprawozdawca zauważył, że na bezdomność należy patrzeć jako na naruszenie licznych praw człowieka, w szczególności uznając ją za skrajne naruszenie prawa do odpowiedniego mieszkania i zasady niedyskryminacji, ale często także naruszenie prawa do życia, bezpieczeństwa osobistego, ochrony zdrowia, ochrony prywatności, jak i wolności od nieludzkiego i poniżającego traktowania.

Specjalny Sprawozdawca wskazał, że z punktu widzenia praw człowieka obowiązki państwa w odniesieniu do bezdomności są dobrze znane i zostały wyraźnie wyartykułowane. Obejmują one w szczególności natychnmiastowe zobowiązanie: (a) do przyjęcia i wdrożenia strategii mających na celu eliminację bezdomności, która zawiera jasno określone cele, wskaźniki i terminy; (b) do wyeliminowania praktyki przymusowych eksmisji, zwłaszcza gdy prowadzi ona do bezdomności; (c) do zwalczania i zakazania w prawie dyskryminacji, stygmatyzacji i negatywnej stereotypizacji osób bezdomnych; (d) do zapewnienia dostępu do środków prawnych w przypadku naruszenia prawa, włącznie z naruszeniem pozytywnego obowiązku państwa podjęcia działań dotyczących przeciwdziałania bezdomności; (e) do takiego uregulowania sytuacji prawnej osób trzecich, które sprawi, że ich działania będą przyczyniać się do eliminowania bezdomności, a także, że działania podejmowane przez nich nie będą w sposób pośredni lub bezpośredni dyskryminować osób bezdomnych.

Konkludując, liczymy na interwencję Pani Premier oczekując szybkiego rozwiązania przedstawionego przez HFPC problemu.

W imieniu zarządu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

Danuta Przywara

Prezes Zarządu

Piotr Kładoczny

Sekretarz Zarządu

*Petycja została przygotowana przez
mgr. Adama Płoszka, pod nadzorem merytorycznym dr. Piotra Kładocznego.*

⁵ Por. *Report of the Special Rapporteur on adequate housing as a component of the right to an adequate standard of living, and on the right to non-discrimination in this context*, przyjęty przez Radę Praw Człowieka ONZ, 30.12.2015 r., sygn. A/HRC/31/54.

<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G15/294/52/PDF/G1529452.pdf?OpenElement>